

Stud. oec. Krišjānis C A U N E
matr.10346.

M E L I O R Ā C I J A S K R E D Ī T S .

Diploma darbs .
1934.

SATURA RĀDĪTĀJS .

I.

1. Ievads.
2. Meliorācijas un meliorācijas kredīta jēdziens.
3. Meliorācija kā lauksaimniecības ražošanas spēku pacelšanas līdzeklis.

II.

1. Meliorācijas kredīta attīstība un organizācija.
2. Zemes obligāciju novietošana naudas tirgū.

III.

1. Meliorācijas sabiedrības un valdības pabalsti Latvijā.
2. Meliorācijas rentabilitāte.

IV.

1. Plānveidīgas meliorācijas nozīme valstī.
2. Meliorācijas izvešana un kreditēšana Latvijā.

V.

1. Noslēgums.
-

LITERATŪRAS SARAKSTS.

- 1) V.H. Kosinskis. Učrežģenija melkavo kredita v Germaniji. 1901.
- 2) V.H. Kosinskis. Lekciji po teoriji politiģeskoj ekonomiji. Praga. 1922.
- 3) M. Skujenieks. Latvija, zeme un iedzģvotģji. Riga. 1927.
- 4) K. Balodis. Ievads tautsaimniecģbģ. Riga. 1922.
- 5) Fr.v. Goltz. Landwirtschaftliches Kreditwesen. Die Formen des landschaftlichen Kredits. Jena, 1900.
- 6) Dr. Pröhl. Die Landesbanken und Landeskredit Anstalten. Berlin. 1928.
- 7) A. Fridberģs. Lauksaimniecģbģ ieguldģtie kapitģli. "Ekonomists" Nr. 20. 1932.g.
- 8) Z.S. Kacenenelēnbaum. Melioracii, meliorativnije tovarģscestva i meliorativnij kredit v Rpsii. Moskva. 1914.
- 9) P. Koch. Das Öffentliche Meliorationswesen in Preussen. Leipzig. 1910.
- 10) G. Schober. Die Landeskultur - Rentenbanken in Preussen, Sachsen und Hessen. Leipzig. 1887.
- 11) F. Klaban. Einige Mitteilungen über die Verteilh. der Bodenmeliorationen. Prag. 1907.

- 12) J.S.Blich. Melioracionnij kredit. Moskva.1890.
- 13) W.Schiff. Zur Frage der Organisation des Landwirtschaftlichen Kredites in Deutschland und Osterreich. Leipzig.1892.
- 14) A.Sietinsons. Agrārais hipotēku kredīts un Valsts Zemes Banka" Ekonomists". Nr.19. 1932.g.
- 15) Likumi, noteikumi, un instrukcijas par lauksaimniecības veicināšanu. Lauksaimniecības pārvaldes izdevums. Rīga. 1931.g. Nodaļa par meliorāciju.
- 16) J. Emeljanovs. Kooperatīvnie organizācijā sredi zemledeļcevi. Praga.1923.g.
- 17) G.H. Powell. Cooperation in Agriculture New - York. 1919.
- 18) A.Hess. Fortschritte im Meliorationswesen. Leipzig. 1912.
- 19) E. Krüger. Über Ackerbewässerungsanlagen. Deutsche Landwirtschaftliche Presse. 1912.g. gājums Nr.3 un Nr.4.
- 20) K.Grübner. Handbuch der Heidekultur.
- 21) A.Canz. Über Moorkultur und Torfgewinnung. Zentralstelle für die Landwirtschaft. Stuttgart. 1914.
- 22) K.Bersch. Handbuch der Moorkultur. Wien.1922.g.
- 23) O. Fauser. Meliorationen. I. un II. sēj. Berlin. 1914.

- 24) F. Rümcker. Der Boden und seine Bearbeitung.
Berlin.1919.
  - 25) Valsts Zemes Bankas pārskats par 1932.gadu.
  - 26) Valsts Zemes Banka 1922 - 1932.g.
  - 27) Valsts Zemes Bankas pārskats par 1931. gadu .
  - 28) Īss agrarā kredīta teoretisks un vēsturisks
apskats. Valsts Zemes Bankas izd.Rīgā.1932.g.
  - 29) Valsts Zemes Bankas pārskats par 1933.gadu.
  - 30) W.Busse. Das italienische Meliorationswesen.
Berlin.1933.
-

MELIORACIJAS KREDĪTS .

I.

IEVADS .

Latvija ir lauksaimniecības zeme, jo iedzīvotāju lielākais vairums nodarbināti lauksaimniecībā un pēdējās blakus nozarēs. Līdz šim Latvijas lauksaimniecības panākumi nav vērtējami sevišķi augsti. Patiesu sasniegumu trūkums pie mums nav atkarīgs ne no dabas apstākļiem nedz arī no vispārēja saimnieciska sastrēguma, bet gan no veselīgas saprātīgas saimnieciskas politikas. Lauksaimniecības ražošanas veicināšanai jārada nepieciešami priekšnoteikumi, viens no tiem ir mākslīga ūdens stāvokļa nokārtošana un lai lauksaimniecības uzņēmumiem patstāvība netiktu satricināta svarīga nozīme ir lauksaimniecības kredītiesādēm, galvenām kārtām tam, kas piešķir kredītus tiešas ražošanas veicināšanas nolūkos, pamatojoties uz noteikta rentabilitātes aplēsuma. Viens no ražošanu veicinošiem kredīta veidiem ir meliorācijas kredīts . Ilgu laiku meliorācijas kredītam neveltīja sevišķu uzmanību. Latvijā tikai

pēc vairākiem gadiem no valsts nodibināšanas tas nonāca plašākā apspriešanā un ieguva likumīgu pamatu. Latvijā meliorācijas darbu gaitā mēdz izšķirt divus laikmetus. Pirmo līdz 1925. gadam, kad meliorācijas varēja izvest vai nu katra saimniecība atsevišķi uz savas zemes, vai arī vairākas saimniecības kopīgi pēc savstarpējas vienošanās. Otrs no 1926. gada, kad ar 1925. gada 29. oktobra noteikumiem¹⁾ par grāvju un citu ūdens būvju ierīkošanu uz svešām zemēm zemes nosusināšanas un apūdeņošanas nolūkos un noteikumiem par meliorācijas sabiedrībām nodibinātas tiesības nepieciešamības gadījumos vilkt ūdensvadus pa svešām nepiedalīgām personām piederošām zemēm un pievilkt piespiedu kārtā meliorācijas sabiedrībās zemes īpašniekus, kuŗu līdzdalība nepieciešama projektu racionālai izpildīšanai. Tikai pēc šo likumu izdošanas radās iespēja sistemātiski ķerties pie meliorācijas darbiem plašākos apmēros.

Meliorācijas kredītu pēc sava rakstura var uzskatīt par hipotekāra kredīta paveidu, jo parasti meliorācijas kredīts tiek tāpat nodrošināts kā hipotekas kredīts.

---

1) Lik. Krāj. Nr.191. 1925.g.

Meliorācijas kredīts noteikti ir produktīvs, jo tas kalpo ap- un atūdeņošanas ierīču ierīkošanai, nederīgas un saimnieciski neizmantojamas zemes pārvēršanai par derīgu un izmantojamu un taml., kam mērķis vienmēr ir pacelt ienēsīgumu. Meliorācijas nolūkos pareizi izlietots kapitāls pie mūsu apstākļiem vienmēr rentē - jās un dod iespēju panākt drīzāku amortizāciju. Meliorācijas kredīta pieprasījumus, kam vispār nevar pierakstīt zināmu nedrošību, kas būtu par iemeslu procentu likmju paaugstināšanai, var vislabāki apmierināt valsts, vai tieši zem valsts uzraudzības esošas kredītiestādes. Tādām kredītiestādēm vieglāki pārraudzīt meliorācijas derīgumu un rentabilitāti. Vācijā meliorācijas kredīta veicināšanu arī ūzņēmusies valsts ar sevišķu likumu dibināt sevišķas sabiedrības¹⁾. Tomēr visām privātām personām pieietamais meliorācijas kredīta trūkums ir tas, ka zināmas grūtības rodas ar pirmtiesī-

---

1) Gesetz Über die Bildung von Wasser - und Bodenverbesserungsgenossenschaften, vom 1. Juli, 1921.

bu nodibināšanu pret jau ievestiem hipotekariem kredītiem zemesgrāmatās.¹⁾

Latvijā pareiza meliorācijas izvešana ir liels un grūts uzdevums, kas prasīs ilgu laiku. S evišķi tas sakams par Latgales purvu nosusināšanu, kas tur aizņem apm. 180.000 ha²⁾, jeb astoto daļu no visas zemes platības. Uz pēdejās a r laiku varētu ierīkot daudzus tūkstošus jaunu saimniecību. Zemes uzlabošana un grāvošana mūsu ziemeļainā un mitrā klimatā vēl ilgi prasīs daudz darba un kapitāla, bet no tā nav jābaidas, jo zeme ir lauksaimniecības pamats. Tādēļ no lieliem izdevumiem meliorācijas kredīta vajadzībām nebūtu jāatturas.

MELIORĀCIJAS UN MELIORĀCIJAS KREDĪTA JĒDZIENS.

Tādā zemē kā Latvijā lauksaimniecība ir visas tautas saimniecības pamats. Zemes raža dod uzturu un ienākumus gandrīz visai tautai. Tomēr jāatzīstas, ka retā zemē lauki dod tik zemas ražas kā Latvijā. Nevienā Vakar-Eiropas valstī nav sastopamas tik lielas platības nederīgas, nekultivētas zemes, izņemot Krieviju. Augstā lauksaimniecības attīstība, ar ko var lepoties mūsu Vakar-Eiropas kaimiņi, Vācija, Dānija u.c. arī nav sasniegta viegli un piepeši. Bij nepieciešams gadu simtiem ilgs, pārdomāts un intensīvs darbs, lai pārvērstu kailos smiltājus, necaurbrienamos purvus, krūmu biežokņiem aizaugušos laukus, auglīgā zemē un ziedošās pļavās. Tāds sistematisks, organizēts darbs, kuŗa mērķis uzlabot augstāk aprakstītās zemes ir meliorācija.

Lauksaimniecībā izlietotais kredīts, kuŗa mērķis ir bijis uzlabot zemes ienesīgumu ir meliorācijas kredīts. Gandrīz visos gadījumos šis kredīts ir re-

als kredīts, jeb nekustama īpašuma kredīts, jo tā nodrošināšanai kā ķīla ir meliorētais zemes gabals. Šis kredīts tomēr atšķiras no parastā nekustama īpašuma kredīta un tādēļ, ka tam lauksaimniecībā sevišķa nozīme, tautsaimniecībā to apskata arī šķiroti no citām kredīta nozarēm. Visumā mēdz izšķirt trīs lauksaimnieciska kredīta formas: 1) personisku kredītu, 2) reālu un 3) meliorācijas kredītu¹⁾. Meliorācijai, ja tā tiek izvesta plašākā mērogā, nepieciešams kredīts. Kā jau augstāk minēts, ja meliorācija pareizi izvesta, tad šis izlietotais kredīts parasti labi atmaksājās, bet nepieciešami daudz gadi iekams no vairāk iegūtā zemes ienesuma var nomaksāt ieguldītā kapitāla augļus, un vēl vairāk lai varētu pilnīgi dzēst visu ieguldīto kapitālu. Tomēr kapitāla dzēšana meliorācijas gadījumos ir ātrāk iespējama, kā parastos nekustamu īpašumu kreditēšanas gadījumos. Meliorācijas kredīts saistīts ar zināma mērķa sasniegšanu, ar ienesīguma palielināšanu, uzlabošanu, kas nav pie parastā

---

1) Fr.v.Goltz. Landwirtschaftliches Kreditwesen. Die Formen des Landwirtschaftlichen Kredits . Jena. 1900. 152.lap.p.

nekustamā īpašuma kredīta. No tā rodās iespēja, pat nepieciešamība, ievest meliorācijas kredīta gadījumos pastiprinātāku amortizāciju kā pie parastā veida hipotekariskiem aizdevumiem. Meliorācijas kredītu tāpat kā hipotekas mēdz ievest zemesgrāmatās, tādēļ tas uzskatams par nekustama īpašuma, immobiliara kredīta veidu. Tā meliorācijas kredīts ir tikpat drošs, kā citi hipotekariskie garantētie kapitāli, ja pat daudz drošāks, jo pirmā gadījumā immobils tiek uzlabots, kas ne katrreiz var būt pēdejā gadījumā pie vienkārša hipotekārā kredīta, tādēļ procentu likmēm pie meliorācijas kredīta nav jābūt augstāk, pēdejā lielas drošības dēļ. Pie mums meliorācijas kredītus galvenām kārtām izsniedz Valsts Zemes Banka. Vācijā ir tā saucamais Landeskultur- Rentenbanken un Landeskreditkassen,¹⁾ kas izsniedz kredītus sākot no 1- 4%¹⁾.

Pie mums meliorāciju kredīta procentu augstums ir
²⁾
 2% .

---

1) Dr.Pröhl. Die Landesbanken und Landeskreditanstalten. Berlin. 1928. 1.lap.p.

2) Lik. krāj. Nr.92. 1925.g.

MELIORĀCIJA KĀ LAUKSAIMNIECĪBAS RAŽOŠANAS SPĒKU PACELŠANAS LĪDZEKLIS.

Latviešiem piemīt izcilus tieksme pēc zemes. Ja kāds nevar iegūt savu zemes stūrīti īpašumā, viņš cenšas to kaut nomāt. Tamdēļ arī zeme ir latvietim vērtīgākā balva, kuŗu labprāt saņem, pēc kuŗas cenšas katrs. Un par to varam vienīgi priecāties, jo tikai lauku dzīves apstākļi audzē veselīgus valsts pilsoņus, gandrīz tikai uz laukiem atrodam lielākas ģimenes! apmēram 10-11.000 lielo cilvēku dabīgo pieaugumu Latvijai dod katru gadu vai vienīgi lauki.

Bet Latvijā ir daudz zemju, kuŗu vērtību samazina augsti stāvošais ģruntsūdens līmenis un nenormālais nokrišņu daudzums. Zemēs, kas cieš no pārmērīga mitruma, ražas ir nedrošas, augšnes fizikalās īpašības sliktas, apstrādāšana nesekmīga, daudzreiz pat neiespējama. Arī normalos pavasaros to apsēšana nokavējas vismaz 2-3 nedēļas.

Neizmantotu purvu Latvijā ir apm.180.000 ha.¹⁾ Ir arī vēl daži atsevišķi mežu nogabali rajonos, kur mežu netrūkst un kur augsna ir piemērota lauksaimniecībai.

1) Skat, M.Skujenieks.Latvija.490.1.p.

Visas minētās iespējas vērā ņemot un piegriežot jo sevišķi nopietnu vērību zemes meliorācijai, mēs arī it labi varam nodibināt vēl savas 20-30.000 maizsaimniecības ar videjo platību no 10 - 14 ha un satiks - mes centru (it īpaši Rīgas) tuvākā apkārtnē vēl tikpat daudz amatnieku un dārzsaimniecību no 1/3 - 3 ha lielumā katru. Protams, ka nepietiek vienīgi ar šo saimniecību iedalīšanu. Rīgas apkārt nes purvi, piemēram, 30 km. garais un 12 km. platais Tīreļa purvs, vispirms jānosusina. No sadalamiem izcirtumiem jānovāc celmi un akmeņi. Katrs jaunsaimnieks pats par sevi ar šiem uzdevumiem galā nevar tikt. Celmāju kultivēšana, atsevišķi strādājot, izmaksā pie mums 2-3 reizes dārgāk, nekā darbs ar modernām mašīnām labu lietpratēju vadībā. Tik primitīvi, kā tagad pie mums strādā, darbs velkas ļoti lēni. Pat personām, kurām ir līdzekļi, lielāka līduma kultivēšana velkas gadiem. Kādā gadījumā, kur apm. 5 mēnešu laikā, 70 ha akmeņainā celmāja pārvērtīs apstrādātā laukā, šis darbs (ieskaitot celmu sastrādāšanu celmu malkā), izmaksās pāri par 50.000 Ls.- Bet, pēc ārzemju piemēriem vēr-

tējot, šo darbu ar moderniem palīgglīdzekļiem intelligenti, apmācīti darbinieki varētu it viegli izstrādāt ne tikai daudz ātrāk, bet arī vairāk kā uz pusi lētāk. Nevar tak prasīt, lai modernās celmu raujamās mašīnas un darbam noderīgos dārgos traktoros, resp. lokomobiles, pērk atsevišķas personas. Visa vajadzīgā tehniskā iekārta jāiegādājas valstij. Īpašos kursos valstij arī jāapmāca intelligentie bezdarbnieki gan tehniski grūtāko meliorācijas darbu veikšanai, gan celmu laušanas, akmeņu spridzināšanas darbu un sastrādāto materiālu izdevīgas transportēšanas vadībai un veikšanai. Šiem darbiem var pieņemt noorganizēt jau īsā laikā vairākus simtus darba arteļu, kuriem darbu dos pat atsevišķas privatpersonas.

Latvijas valsts pastāvēšanas laikā bijuši vairāki gadi, kuŗos šīs zemes nemaz nav varēts apsēt, vai arī, ja tas kaut kādi noticis (pateicoties zemnieka neatlaidīgai enerģijai un gribai redzēt zaļojam savas druvas), tad dubļos iesētie graudi bieži nav atdevuši pat sēklas tiesu. Cik gan bijis tādu gadījumu, kur slapjākos rudenos ražu nevar novākt, kaut arī

pirmā vasaras puse bijusi labvēlīga augšanai. Ko līdz, ja uzaug, bet novākšanas laikā ražas iegūšana apdraudēta! Piemēram, kartupeļi, pie liela mitruma sāk pūt, jo vagās stāv ūdens. Viņu noņemšana tad saistīta ar lielām pūlēm; vēsajās rudens dienās jābrien dubļos, jāmeklē un jālasa kāds sieciņš pašu iztikai.

Šo darbu nav vēl pilnvērtīgi atzinis un cienījis neviens. Tikai pats zemnieks pacietīgi panes zaudēto: ieguldītos līdzekļus par mākslīgiem mēsliem, sēklu, samaksātās gājēju algas, nodokļus, savu darbu, pūles un cerības. Saprotams, būs agronomi, kas spēs zemnieku pamācīt: -"jāizved meliorācija". To zemnieks zina arī pats, bet tās izvešana ir laika un līdzekļu jautājums.

Zemes meliorācijās ieguldītie līdzekļi, protams, nav zuduši. Daļu no tiem atmaksās nākamie jaunsaimnieki ar savām izpirkšanas naudām, tieši. Citi atmaksāsies ar uzviju netieši. Jo nepiemirsīsim, ka lauku un pļavu nosusināšanās ieguldītie līdzekļi paceļ meliorētās zemes ražu vismaz par 50-100 proc. Ražas paliek stabilas - nav vairs tik svārstīgas. Lauksaimniecības ražojumu no katra ha zemes mēs pēc izvestās

meliorācijas iegūstam vairāk. Ražojumu pašizmaksa samazinas. Mēs kļūstam izturīgāki pret krīzēm - konkurences spējīgāki. Jo lielāka tautsaimnieciska nozīme piekrīt nekultivētas zemes iestrādāšanai. Ir dibināts un pilnīgi saprotams tas radīšanas prieks, ko novērojam katrā līdumniekā, viņam ar lielājam grūtībām cīnoties. Sevišķi vērtīgs pilsonis kļūst valstija katrs, kas šo cīņāņu līdzī izcīnījis.

Meliorācijā ieguldītie līdzekļi vislabāk atmaksāties tad, ja visa lauksaimniecība būs nostādīta tādā stāvoklī, ka tajā ieguldītais kapitāls pienācīgi rentēsies. Tagad lauksaimniecībā ieguldītais kapitāls rentējas apmēram ar 2%, labākā gadījumā 3%¹⁾.

Meliorācija, kas prasa lielus līdzekļus, paceļ zemes brutto vērtību, paceļot zemes ienesību ar meliorāciju, pacelsies arī izdevumi šī ienesīguma segšanai. Tā kā meliorācijas kredīts pie mums ir 2%, tad lauksaimniecības rentabilitāte ir tikko tāda, ka var segt ar kredītu kredīta saistītos izdevumus.

---

1) A. Fridbergs. Lauksaimniecībā ieguldītie kapitāli.

Zemes, kas cieš no pārmērīga mitruma, bez šaubām dos daudz mazāk ienākumus, kā tās zemes, kurās mitruma apstākļi no dabas nokārtoti. Tādēļ, lai ikviens varētu savu zemi pienācīgi izmantot, jārok grāvji, jāliek drenas, jāizlīdzina dabas rādītā atšķirība starp slapjām un sausām zemēm. Tāpat valstij no svara ir lai tie zemnieki, kam dabas labvēlība gājusi secen, neatrastos pabērņu lomā. Taisnība prasa, lai visi zemnieki būtu vienādā stāvoklī izvērtējot savas zemes platības un darba spēku. Tāpat valstij no svara, lai ikviens zemes stūrītis būtu saimnieciski izmantojams. Šo uzdevumu veikšanai ļoti liela nozīme ir zemes meliorācijai un meliorācijas kredītam.

.

MELIORACIJAS KREDĪTA ATTĪSTĪBA UN ORGANIZĀCIJA.

Lielākās Vakar-Eiropas valstīs tagadējos laikos mēs varam saskatīt četras līdzekļu kategorijas ar kuŗu palīdzību tiek veicināta zemes meliorācijas izvešana: 1) bez procentu neatmaksājamu pabalstu izsniegšana privātām personām, kas uz savas zemes izved meliorācijas darbu, 2) meliorācijas sabiedrību dibināšana, 3) atvieglojot meliorācijas tehnisko darbu izvešanu nodibinot melioratīvi-techniskus birojus un 4) organizējot meliorācijas kredītu. Attiecībā uz pirmo kategoriju sakams, ka Prūsijā jau 19.g.s. sākumā sāka dibināt meliorācijas fondus neatmaksājamu pabalstu izsniegšanai meliorācijas vajadzībām.¹⁾ 1802.g. valdība nodibināja divus meliorācijas fondus asignējot 110.000 dālderus. Pēc tam tādi fondi tika nodibināti atsevišķās provincēs.²⁾

---

1) Z.S. Kacnelenbaum. Meliorācijai lit.sar. uzr. darba 12.lap.p.

2) Reinas. 1835.g. Prūsijas. 1846.g. P.Koch. Das öffentliche Meliorationswesen in Preussen. Leipzig. 1910. 103.- 104. lap.p.

1850. gadā Prūsijas valdība nodibināja speciālu meliorācijas fondu, kuŗa mērķis bij pabalstīt privātās personas un provinču iestādes. Šai gadījumā tika asignētas Mk.150.000. Gadu no gada šī summa pieauga un 1875.g. bij MK. 3.224.850.- liela. Ienāku šās aizdevumu deldēšanas summas sastādija tā saucamo "Rückennahme - Meliorationsfond" un tika izlieto-¹⁾tas jaunu meliorācijas darbu pabalstīšanai.

Austrijā meliorācijas fonds pastāv no 1884. gada, kam sakarā ar 1884.gada 30.jūnija likumu jāsniedz finansiels pabalsts tādiem meliorācijas darbiem, kam vispārējs raksturs.

Be z minētā fonda bij vēl citi fondi valsts zemēs - Lejas - Austrijā no 1880.g. Silezijā - 1881.g., Moravijā - 1883.g., Bohemijā un citās provincēs. No šiem fondiem tika izsniegts no 20- 30% lieli meliorācijām vajadzīgie kredīti.²⁾

---

1) G.Schober.Die Landes Kulturbanken.lit.sar.nor.darbā.107.lap.p.

2) F.Klaban. Einige Mitteilungen. lit. sar.nor.darbā 35.lap.p.

Kad XIX.g.s. otrā pusē lauksaimniecībā parādījās hipotēkārais un sīkais lauksaimniecības kredīta veidi, parādījās arī jauns kredīta veids - meliorācijas kredīts, kas tika izsaukts galvenām kārtām no grūtā stāvokļa, kādā atradās lauksaimniecības lielās Vakar-Eiropas valstis. Ar agrāro krīzi sakarā esosās grūtības varēja tikt uzlabotas uzlabojot pašas saimniecības ar ienesīgumu paaugstinošiem meliorācijas darbiem. Tas tomēr nebija viegli iespējams, jo lauksaimnieku hipotēkārie parādi tai laikā sasniedza ļoti lielus apmērus un iegūt jaunus līdzekļus meliorācijai ar zemju iekūlāšanu bija ļoti grūti. Bij jāmeklē līdzekļi kā uzlabot to zemju stāvokli, kuŗas vairs nebija iespējams apgrūtināt ar hipotekām.

Dažas meliorācijas īpašības atvieglināja šī jautājuma atrisināšanu. Lieta tāda, ka zemju ienesīgums pēc radikālas meliorācijas, nosusināšanas un tamlīdzīgi, ja tikai tā izvesta pareizi, var tikt noteikts ar zināmu pareizību jau iepriekš. Tais gadījumos, kad iepriekšēji aprēķini ļauj secināt, ka saimniecībai radīsies ievērojams labums pēc meliorācijas izvešanas, aizdevums tādas meliorācijas izvešanai var tikt

uzskatīts līdz zināmai pakāpei par pilnīgi nodrošinātu ar zemes uzlabošanas rezultātiem. Nepieciešams tikai izsekot, lai meliorācijas kredītaņēmējs šos kredītus arī izlietotu tam mērķim, kuŗam viņš tos ņem. Ievērojot pēdejo apstākli, dažādu Vakar-Eiropas zemju valdības¹⁾ uzņemās noorganizēt specialu kredītu veidu, meliorācijas kredītu, cenšotie pēc iespējas atvieglot kredītu saņemt arī tiem zemju īpašniekiem, kuŗu īpašumi bij jau tiktāl apgrūtināti parādiem, ka pret tiem vairs nav iespējams saņemt kaut kādus aizdevumus no hipoteku bankām. Bet tādēļ no otras puses, visas iestādes, kas izsniedz kredītus meliorācijai, bauda lielākā vai mazākā mērā vienu privileģiju, kas mazāk pazīstama hipoteku kredītam. Tās ir tiesības iepriekš pārbaudīt meliorācijas plānus un aprēķinus, tāpatpēc tam pārbaudīt kā tiek aizdevums izlietots. Kredīta izsniedzēja iestāde uzliek kredītaņēmējam par pienākumu kredītu izlietot tikai meliorācijas vajadzībām. Šī nosacījuma neievērošana dod kredīta devējam tiesības uzteikt aizdevuma līgumu un piedzīt izsniegtās summas piespiedu kārtā pirms aizdevuma termiņa notecēšanas. Angli-

1) Anglija, Vācija, Austrija.

jā 1864.g. bij sevišķs fonds, kas izsniedza 3,5% aizdevumus drenāžām. Vēlāk ar 1864.gada 26. jūlija likumu tika atļauts izsniegt aizdevumus melioracijai arī privatsabiedrībām. Minētos aizdevumus varēja izsniegt tikai pēc tam, kad valdības komisāri bij pārbaudījuši meliorācijas plānus. Par to atkal aizdevumi melioracijai baudīja prioritātes tiesības pret visiem citiem aizdevumiem, kas ierakstīti zemesgrāmatās.¹⁾

Ja citās zemēs novērojama meliorācijas kredīta pakāpeniska pieaugšana, sevišķi sākuma stadijā,²⁾ tad Anglijā novērojama gluži pretēja parādība. Meliorācijas kredīts tur nevis aug, bet dilst. No 1847.- 1872.g. tas bij 10.178.067 mārc. sterl., pamazām tas dilst un no 1908.- 1912.g. tas ir tikai 473.602 mārc. sterl. liels.³⁾

---

1) J.S.Blioch. Meliocijonij kredit. Moskva.1890.

23-24 lap.p.

2) Sk. Vācija. 20. lap.p.

3) Blioch. jau citētā darbā 138 - 139. lap. p.

Vācija bankveidīgu meliorācijas kredītu vispirms noorganizēja Saksija. 1861.gadā nodibinātā "Landeskulturrentenbank", noderēja par pamatu līdzīgām kredītiestādēm Vācijā. "Landeskulturrentenbank" ir valsts iestāde, kaut arī likums centās to nostādīt tā, lai tā varētu funkcionēt patstāvīgi un materiāli būt neatkarīga no valsts kases. Valsts, blakus garantijai, nes vienīgi bankas pārvaldes izdevumus, bet pašas izdevumu operācijas norisinājas speciāla obligāciju izlaišanas veidā. Sākumā obligācijas bij 4%, vēlāk 1888. gadā 3 1/3%. Banka par aizdevumiem ņēma 4 2/3% un parāda dzēšanu prasīja 38 gados. Analogas meliorācijas bankas nodibināja Bavarija - 1884.g., Hessene - 1880.g. un Oldenburga - 1883.g. Prūsijas valdība nenodibināja sevišķas meliorācijas bankas, bet 1879.gadā izdeva likumu, kas noteic kredīta normas un ieteic provincēm organizēt Saksijai analogas bankas. Austrijā līdz XX g. simtepa sākumam nebij specialas kredītiestādes meliorācijas vajadzībām, līdzīgi vācu "Landeskultur-Rentenbankām".

Šeit bij vispārējās Zemes Bankas, kas izveda arī melioratīva kredīta operācijas. Tā Galicijas Zemes Banka

(Landesbank) 1912.gada beigās meliorācijas vajadzībām bij izsniegusi 32.886 kronas ¹⁾. Plašāki šos kredītus bij attīstījusi Bohēmijas Zemes Banka, kas 1912.g.bij izsniegusi 25.000.000 kronas ²⁾. Ungarijā meliorācijas kredītus izsniedza - Ungarisches Bodenkreditinstitut. Aizdevumus izsniedza meliorācijas sabiedrībām sevišķu meliorācijas obligāciju veidā. Operācijas sākās 1890.g. ar 28.230.000 kronām un sasniedza 1912.gadā 74 milj. kronas ³⁾.

Latvijā meliorācijas kredīta organizācijā kā jau norādīts izšķirami divi periodi ⁴⁾.

Tuvāki par meliorācijas kredītu Latvijā atsevišķā no - daļā.

---

1) W.Schiff.Zur Frage der Organis. lit. sar.uzr.darb. 27.- 28.lap.p.

2) W.Schiffs.Turpat 29.lap.p.

3) Bericht der Ungarischen Bodenkredit institutes an die Generalversammlung über das Geschäftsjahr. 1907.1912.un 1913. pie W.Schiff. 32. lap.p.

4) Skat. atpakaļ 7 . lap.p.

ZEMES OBLIGACIJU NOVIETOŠANA NAUDAS TIRGŪ.

Lauksaimniecības ķīlu zīmju sistēma agrākos un normālos laikos, kā arī tagad attiecībā uz vērtībā pastāvīgām ķīlu zīmēm, pamatojās uz tā pamatnoteikuma, ka izlaistu ķīlu zīmju kopsumai pretim nostādīja tikpat lielā vairumā seguma hipotekas tādā pat kopvērtībā. Šo vērtību attiecību negrozamība starp ķīlu zīmēm un seguma hipotekām tika garantēta attiecīgo zemju likumīgos noteikumos.

Ja kredītu meklējošs lauksaimnieks vēlējās uzņemt ķīlu zīmju parādu, tad vispirms tas ierakstīja uz sava īpašuma hipoteku par labu aizdevuma devējam, un šīs hipotekas nominālvērtībā saņēma ķīlu zīmes. Pēdejās pārdo dot vai ieķīlājot viņš apmierināja savu kredīta vajadzību. Kredīta ņēmēja atsvabināšana no hipotekariski nodrošinātā parāda un seguma hipotekas dzēšana varēja notikt tikai tad, ja iepriekš bij izņemtas no apgrozības vai iznīcinātas hipotekai līdzvērtīgs ķīlu zīmju daudzums. Kredīta ņēmējs, kas gribēja savu parādu dzēst, nepieciešamās ķīlu zīmes uzpirka pats brīvā tirgū un nodeva tās kredītiestādei, jeb

arī maksāja pēc kursa skaidrā naudā. Pēdejā gadījumā kredītiestādē iznīcināšanai nolemtās ķīlu zīmes publicēja un izpirka. Ja attiecīgo ķīlu zīmju turētājs publicētās zīmes laikā neiesniedza kredītiestādei, viņš tika izslēgts no ķīlu zīmju nodrošināšanas tiesībām un tam bij tikai tiesības uz viņam par labu noguldīto skaidro naudu.

Šādā veidā pēc cilvēka aprēķina bij dota katra iedomājama drošība, ka ķīlu zīmju vērtība un pēdejo nodrošinājums bij vienādi un ka katrai ķīlu zīmei pretīm stāvēja līdzvērtīgs nodrošinājums. Lai ķīlu zīmju turētāji būtu nodrošināti arī tais gadījumos, kad seguma hipotēka kautkādu iemeslu dēļ atkrita, un arī parādnieka personiskais kredīts līdzinājās nullei, tad šādos gadījumos ķīlu zīmju izlaidējas iestādei jāuzņemas garantija par ķīlu zīmju izpirkšanu ar sajiem īpašumiem. Ķīlu zīmju būtība, tāpat kā visas tiesiskas un saimnieciskas dzīves būtība ir uzbūvēta uz maksājumu līdzekļu stabilitāti. Visi augstāk minētie kredīta nodrošināšanas līdzekļi protams neko nelīdz, arī tad, ja kā nodrošinājums ir zeme jeb kāds cits nekustams īpašums, ja tiek satricināti maksāšanas līdzekļi, resp.

naudas vērtība. Lēnām, bet nepārtraukti savā laikā vērtību zaudēja bij, Krievijas rublis un vācu marka. Ķīlu zīmju turētājiem atlika tikai noskatīties, ka viņu rīcībā esošo zīmju vērtība sabruka līdz vienai niecīgai iepriekšējas vērtības daļai. Labvēlīgāks šāds stāvoklis ir ķīlu zīmju parādniekiem. Tiem savus parādus nomaksāt bij iespējams patērējot ļoti maz līdzekļu. Ar šādu stāvokli, protams, tiek nodarīta netaisnība ķīlu zīmju turētājiem. Tiklīdz sāk svārstīties valutas kurss, jo nelabprāt savus kapitus kreditors iegulda ķīlu zīmēs.

Ja šādu kreditēšanas veidu gribētu izlietot meliorācijas vajadzībām, būtu jāgādā ne tikai par ķīlu zīmju nodrošināšanu ar nekustamiem īpašumiem, kas var būt noderīgs tikai normālos laikos, ja pats kredītaņēmējs negribētu ķīlu zīmēs izpirkt, bet arī par to lai ķīlu zīmju turētāji neciestu no maksāšanas līdzekļu svārstībām. Tādā gadījumā ķīlu zīmēs ieguldītais kapitāls būtu drošs, kredīta meklētājiem tas vieglāki pieietams. Meliorācijas kredīts ir viens no nepieciešamākiem kredītiem Latvijas valsts uzbūves darbā. Tādēļ jādara viss, lai sagādātu līdzekļus šo darbu sek-

mēšanai. Trūkstot līdzekļiem valsts kasē, tie jāmēģina sagādāt ar ķīlu zīmju palīdzību, gādājot iepriekš par to, ka šo zīmju vērtība paliks stabila. Jo tikai tā var rast nepieciešamos kreditorus, kas būtu ar mieru ieguldīt savus kapitus tāda veida uzņēmumā.

III.

MELIORACIJAS SABIEDRĪBAS UN VALDĪBAS PABALSTI LATVIJĀ.

Kā jau agrāk norādīts Latvijā melioracijās jautājumā izšķirami divi periodi - līdz 1925. gadam un pēc 1925. gada.

Šeit pakavēšos pie pēdējā laikmeta. Reizē ar noteikumiem par ieķīlājamo mantu taksāciju un par aizdevumu izsniegšanu vispār izstrādāti noteikumi par aizdevumiem zemes melioracijai. Tā kā šē runa ir par aizdevumiem iepriekš noteiktam nolūkam, no kuŗa izpildīšanas var atkarāties arī aizdevuma nodrošinājums, tad noteikumos diezgan sīki paredzēta uzraudzība par aizdevuma izlietošanu, pie kam kontroles funkcijas pa daļai uz-

ticētas kultūrtechniskiem birojiem, kas registrēti Zemkopības ministrijā.

Sadarbība ar privātiem kultūrtechniskiem birojiem ne vienmēr deva vajadzīgos panākumus; vēlāk bankai nācās pieņemt dienastā īpašus kultūrtechniķus kā pieprasīto aizdevumu vajadzības un apmēru noskaidrošanai, tā arī izsniegto aizdevumu izlietošanas kontrolei.¹⁾

Nav šaubu, ka blakus lauku būvniecībai ļoti svarīgs lauksaimniecības uzdevums ir zemes meliorācija.

Meliorācijas darbība pirmskara pēdējos gadu desmitos bija diezgan dzīva. Vidzemes Ekonomiskās Sociētas un Kurzemes Kredītbiedrības zemes kultūras biroji apkalpoja, galvenā kārtā, lielgruntniecību; Rīgas Latviešu Biedrības, Rīgas (tagad Latvijas) Lauksaimniecības Centrālbiedrības un Jelgavas Lauksaimniecības Biedrības (vēlāk Latviešu Lauksaimn. Ekonomiskās Savienības) biroji sastādīja meliorācijas projektus un vadīja darbus mazgruntnieku saimniecībās. Tiklab Vidzemes muižnieku Kredītbiedrība kā Kurzemes Kredītbiedrība izsniedza īstermiņa, 2-3 gadi meliorācijas aizdevumus, kurus pēc darbu nobeigšanas pārveda uz ilgtermiņu.

---

1) A. Sietinsons. Agrārais Kredits. Ekonomists. Nr. 19. 1932.g. 688.lap.p.

termiņiem ar kārtēju amortizāciju. Mazgruntniecības meliorācijas izdarīja visbiežāk purvainās pļavās, kur tās, tālaika ienesības apstākļos un pie 4% kapitāla augļiem, atmaksājās diezgan droši; tīrumu drenāžas piekopa vairāk tikai muižas. Mežkopības tehnikas illūstrācijai var norādīt uz mežu meliorācijas darbiem Skrīveru un Zaķu muižās, blakus pieminot, ka Vidzemes muižnieku Kredītbiedrība līdz pat kaņam nevarēja izšķirties par šo meliorāciju kreditēšanu. - Kādus apmēros meliorācijas darbi izpildīti līdz kaņam nav nosakāms; vēlākos kaņa gados meliorācijas, ar maz izņēmumiem, iznīka.

1925. gadā valsts izdod noteikumus par meliorācijas sabiedrībām.¹⁾ Šo sabiedrību mērķis ir: 1) ierīkot un uzturēt kopējus zemes nosusināšanas un apūdeņošanas ietaises, ūdens aizsargus, kopējas ūdens krātuves, pieved- un novad kanālus, kopējas akas, ūdensvadus, novadīt un izmantot kopējos atkritumu un netīros ūdeņus ja tiem ir sabiedriska, vai lauksaimniecības pacelšanas nozīme.²⁾

---

1) Lik. krāj. Nr. 191/1921.

2) Noteikumi par meliorācijas sabiedrībām. l. p.

Visas meliorācijas sabiedrības atrodās valsts uzraudzībā.¹⁾

Sabiedrībā jāuzņem visi sabiedrības darbu rajonā ietilpstošie nekustamas mantas īpašnieki, ja tie var izmantot sabiedrības būves. Biedriem jāmaksā samērīga daļa no maksājumiem. Biedrs var izstāties, ja pret to neceļ iebildumus sabiedrības valde un Zemkopības ministrija.

Sabiedrības līdzekļi sastādās no sabiedrības biedru iepriekšējām iemaksām, kuŗu lielumu noteic pilna sapulce pēc vajadzības; pēc meliorācijas projekta apstiprināšanas šīs iemaksas ieskaita biedru dalības naudās, no labprātīgiem ziedojumiem, no valsts un pašvaldības iestāžu un citu sabiedrisku organizāciju atvēlētām pabalstu summām un dažādiem aizdevumiem, pēc meliorācijas projekta apstiprināšanas - no biedru dalības naudām.

Visi izdevumi, kas sabiedrībai ceļas izveidot priekšdarbus un izbūvējot un kārtībā uzturot meliorācijas darbus, sedzami no minētiem sabiedrības līdzekļiem. Biedru dalības naudas nosakāmas samērīgi ar tiem labu-

---

1) Not.p. meliorāc. sab. 21.p.

miem, kādus katrs sabiedrības biedrs var iegūt no projektējamiem vai izvestiem darbiem. Ja pēc meliorācijas darbu izvešanas izrādītos, ka atsevišķa biedra īpašums nevar iegūt projektā paredzētos labumus vai tādi ir niecīgi, tad pielaižama maksājumu sadalījuma grozīšana.

Sabiedrībai ir tiesība biedru dalības naudas kārtīgas samaksas nodrošināšanai prasīt, lai nodrošinājumus ieraksta zemesgrāmatu registros par labu sabiedrībai vai tās kreditoriem. Uz sabiedrības valdes priekšlikumu Zemkopības ministrija lūdz attiecīgo zemesgrāmatu nodaļu nodrošinājumu ierakstīt. Šāds ieraksts nav par šķērsli valsts zemes bankas aizdevumu nodrošināšanai.

Dalības naudas piedzišana no sabiedrības biedriem notiek uz tādiem pašiem noteikumiem, kādi pastāv valsts un pašvaldības nodokļu piedzišanai.

Ja sabiedrībā ietilpstošais īpašums nāk atklātā pārdošanā, tad sabiedrības prasības pielīdzināmas valsts nodokļu prasībām.

Dalības naudas samaksu par meliorācijas būvju kārtībā uzturēšanu un ekspluatāciju var pieprasīt arī

no nomniekiem vai īrniekiem, atstājot tiem registra tiesības pret mantas īpašniekiem.¹⁾

Sabiedrība pēc statūtu apstiprināšanas rūpējas par meliorācijas projektu izstrādāšanu un visu nepieciešamo priekšdarbu veikšanu.

Meliorācijas projekts sastāv: no projektējamo būvju zīmējumiem un aprēķiniem, plāna, uz kuŗa jāparāda visa zemes platība, kuŗas meliorēšana ir no projektējamām būvēm atkarīga, kā arī atsevišķu saimniecību robežas, paskaidrojuma raksta, maksas aprēķina, aprēķina par izvesto meliorācijas darbu atmaksāšanos un visu ieinteresēto īpašumu saraksta, uzdodot īpašnieka vārdu, īpašuma zemesgrāmatas numuru. Ja puse no visiem dalībniekiem ir par darbu uzsākšanu, tad meliorācijas projektu iesūta Zemkopības ministrijas apstiprināšanai.

Sabiedrību slēdz Zemkopības ministrija, ja projektu izvešana dzīvē nav uzsākta atļaujā minētā laikā, gadījumos, kad atļaujā nav noteikts termiņš, divu gadu laikā pēc sabiedrības nodibināšanas darbi nav uz -

---

1) Not.par meliorāc. sab. Lik. Krāj. Nr.191./25.g.

sākti, ja uzsāktos darbus pārtrauc un tos neuzsāk par jaunu viena gada laikā un ja trīs gadus no vietas sabiedrības būves nav izmantotas un ir atzītas par nevajadzīgām.

Atūdeņošana ir nepieciešams kultūras priekšnoteikums lielākai daļai Latvijas zemes. Bet patstāvīga zemes nosusināšana atsevišķas saimniecības robežu apjomā iespējama reti; racionāla ūdens novadīšana prasa vilkt novadgrāvjus cauri vairāku, nereti īsti daudzu saimniecību zemēm. Ar noteikumiem par meliorācijas sabiedrībām un par grāvju ierīkošanu uz svešām zemēm dota iespēja nokārtot attiecības zināma meliorācijas projekta izpildījumā ieinteresētām saimniecībām savā starpā un ar tādiem zemes īpašniekiem, kas projekta izpildīšanā nav tieši ieinteresēti, bet pa kuriem zemēm jāvelk nepieciešamie novadgrāvji. Cik svarīgi šie noteikumi, lai dotu iespēju stāties pie plānveidīgas meliorācijas darbības, tikpat svarīgi noteikumi par valsts pabalstiem zemes meliorācijai, lai nodrošinātu darbu izpildīšanu. Upju un strautu regulēšanu un novadgrāvju rakšanu, ja atkarīgās zemes platība sasniedz lielā-

kus apmērus (150 kv.m.) izdara pilnīgi uz valsts rēķina¹⁾. Lielākus projektus meliorācijas sabiedrībām, daļai arī atsevišķām saimniecībām, valsts kultūrtehniskie biroji izstrādā bez maksas vai par pusmaksu.²⁾ Mazākus meliorācijas sabiedrību projektus, ja notecēs baseins pārsniedz 30 kv.m., izpilda 75-90% vai pilnīgi uz valsts rēķina.³⁾ Ar šo noteikumu ieviešanu zemes meliorācijas jautājums ievirzīts pareizās sliedēs, novēršot tiesiska rakstura šķēršļus un nostādot meliorāciju atkarībā no lauksaimnieku uzņēmības un pieejamiem līdzekļiem, starp kuriem ļoti svarīga nozīme piekrīt Zemes Bankas aizdevumiem. Meliorācijas aizdevumus Zemes Banka izsniedz uz sevišķiem noteikumiem, kādi izdoti 1923.g.⁴⁾ un 1925.g. kā daļa noteikumos par īstermiņa aizdevumiem.⁵⁾ 1930.g. izdoti jauni noteikumi par

---

1) Pārgrozījumi un papildinājumi noteikumos par valsts pabalstiem zemes meliorācijai.5.p."Vald.Vēstn."
Nr.189/1930.g.

2) Not.par valsts pab.zemes meliorac. "V.V." 1928.g.
Nr.18.II.d.3.pants.

3) Pārgroz.not.par pab. melior. "V.V."Nr.189/1930.g.5.p.

4) "Valdības Vēstn." 1923. g.Nr.99.

5) "Vald.Vēstn." 1925.g.Nr.132.

Valsts Zemes Bankas aizdevumiem zemes meliorācijai, kuŗi apvieno un papildina agrākos. No 1932.g. augļu norma par meliorācijas aizdevumiem noteikta uz 2% gādā.

Līdz 1925.g. Banka meliorācijas nolūkiem izsnieguse aizdevumus 1200 saimniecībām 1,6 milj. latu. Pēc tam izsniegumi stipri pavairojas un uz 1931.g. beigām izsniegts 406 meliorācijas sabiedrībām 2,0 milj. un 10 tūkst. atsevišķām saimniecībām 8,2 milj. latu. 1934.g. šīs summas sasniedz Ls. 893.642.-. Atsevišķām saimniecībām aizdevumus līdz 1000 latiem var izsniegt bez meliorācijas projekta sastādīšanas, uz Bankas kultūrtechniķa vai aprinķa agronoma atsauksmes pamata, kamēr lielākiem aizdevumiem nepieciešams Zemkopības ministrijas atzīta kultūrtechniska biroja sastādīts meliorācijas projekts.¹⁾

Meliorācijas pa lielākai daļai izdara slapjās pļavās, vai ierīkojot mākslīgas ganības; atsevišķos gadījumos ar Bankas aizdevumiem ierīkotas torfa izmantošanas ietaises. Vispār tomēr jāsaprot, ka samērā daudz²⁾

---

1) Valsts Zemes Bankas aizdevumi zemes meliorācijai. V.V. Nr.150/1930.g. 11.pants.

2) līdz 8%. Valsts Zemes Bankas 1932.g. pārskats.

gadījumos lauksaimnieki nav pratuši pareizi izlietot meliorācijas aizņēmumus. Nereti projekti izpildīti nepilnīgi vai nepareizi, vēl biežāk sastopami gadījumi, ka iesāktie darbi apstājušies pusceļā: zeme gan nosusināta, bet tālākā kultivēšana nav nemaz iesākta. Lauksaimnieki pa daļai neizprot zemes meliorācijas īsto nozīmi, pa daļai neprot aprēķināt uzpriekšu vajadzīgos līdzekļus, tādēļ iesākto darbu nevar novest galā.

Meliorācijas kredīts ir ilgtermiņa un Zemes banka, kas Latvijā gandrīz ir vienīgā meliorācijas kreditētāja, to izsniedz līdz 28 gadiem¹⁾.

Zemkopības ministrija izsniedz arī pabalstus zemes drenēšanai un kultivētu zālāju ierīkošanai²⁾.

Minētos pabalstus izsniedz centralām lauksaimniecības organizācijām lauksaimnieku apmācībai drenāžu darbu izvešanā speciālos īstermiņa meliorācijas kursos, sedzot līdz 50% no kursu sarīkošanas izdevumiem, atmaksā līdz 25% no drenēšanai izlietojamo māla cau-

1) Instrukcija par Valsts Zemes Bankas ķīlu zīmju aizdevumu izsniegšanu l.panta c.pkt. izd. saskaņā ar bankas statutu 8 un 11 p.pkt. noteikumiem un saskaņā ar 1930.gada 27.jūnija lik.

2) Pārgroz. not. par valsts pab.zemes melior."V.V." Nr.95 - 1929. g.

ruļu izmaksas, bet ja drenēšanai lieto koku, kastīšu vai fašinu veidā, tad atmaksā līdz 25% no koka materiālu iegādāšanas un sagatavošanas izdevumiem pēc Zemkopības ministrijas noteiktām normām.

Tādā veidā radītais meliorācijas kredīts un meliorācijas sabiedrības Latvijā darbojas ar panākumiem. Protams, ka galīgi meliorācijas darba augļi būs redzami vēlāk, bet jau tagad, no tām vietām kur meliorācija izvesta, dzirdamas balsis par meliorācijas lielo nozīmi lauku ienesīguma pacelšanā.

Francijā meliorācijas sabiedrības pastāv jau no 1163.gada¹⁾, t.s! "Arrosants du Roussillon". Ziemeļ - Amerikas Sav. valstīs meliorācijas sabiedrību dibināšana notika trejādi: 1) Privātas sabiedrības nodibināja apūdeņošanas ierīces uz sausām zemēm, un tad šos zemes gabalus " ar mūžīgām tiesībām uz ūdeni" pārdeva atsevišķu gabalu uzņēmējiem līdz ar melioratīvo sabiedrību pajām. Tādā veidā radies Ziemeļ-Amerikas Sav. valsts lielākais meliorācijas sabiedrību vairums.²⁾

---

1) Emeljanovs. Kooperatīvniye organizacii. Praga 1923. 266.lap.p.

2) G.H.Powell. Cooperation in Agriculture. New-York. 1919. 261.lap.p.

2) Meliorācijas sabiedrības dibināja valdība uz pārdodamiem zemes gabaliem un 3) minētās sabiedrības nodibinājās uz privatu iniciatīvi¹⁾.

Ziemeļ-Amerikas Sav. valstīs meliorācijas sabiedrību skaits ir vislielākais un sasniedz pēc Emeljanova²⁾ ziņām 83,2% no visām sabiedrībām.

Otrā vietā Francija ar 14%³⁾. Protams, šie dati uzskatāmi par nepilnīgiem, jo Emeljanovs sakopojis datus tikai no Ziemeļ-Amerikas Sav. valstīm, Francijas, Belgijas, Šveices, Rumānijas un Argentīnas.

Pareizs tomēr paliek tas, ka Ziemeļ-Amerikas Sav. valstīs minētās sabiedrības ir visplāšāki izveidojušās. Tas arī viegli saprotams, jo Amerikā ir milzīga zemes platība un zeme vēl XIX.g.s. sākumā pavisam nebija kultivēta.

---

1) G.H. Powell. Turpat 270.lap.p.

2) Kooperatīvniye organizacii.266.lap.p.

3) Turpat 266. lap.p.

Aizdevumu lielums meliorācijai Latvijā līdz 1932. gadam bij 8, 2 milj.lati 10,363 saimniecībām un 406 meliorācijas sabiedrībām 2,0 milj.Ls., vai kopā 10,2 milj. Ls. Šo aizdevumu lielākā daļa izsniegta beidzamos četri gados: 1928.gadā 1,4 milj.Ls., 1929.g. 1,9 milj.Ls., 1930.gadā 2, 4 milj.Ls. un 1931.gadā 1, 5 milj. Ls., vai kopā 7,2 milj. Ls. no 10,2 milj. Ls. kopsomas¹⁾.

---

1) Valsts Zemes Banka 1922.- 1932.g. 7.lap.p.

MELIORĀCIJAS RENTABILITĀTE.

Vācu zinātnieks Krügers¹⁾ lauksaimniecības institūtā, Brombergā izvedis sekojošus pētījumus attiecībā uz ražas pavairošanos pēc meliorācijas izvešanas:

	ienesums no 1 ha pirms meliorācijas	pēc meliorācijas pieaugums par %
auzas	16 ct.	50 %
kartupeļi	171 ct.	90 %
ziemas rudzi	20 ct.	20 %
vasaras rudzi	12 ct.	33 %
pupas	18 ct.	283 %

Pēc minētiem skaitļiem spriežot meliorācijas ren-

1) E.Krüger. Über Ackerbewässerungsanlagen. 12. lap. p.

tabilitāte stāv ārpus katrām šaubām. Turpat tālāk¹⁾ viņš aprēķina, ka zemes vērtība no 520 markām cēlusies uz 4350, jeb par 8,3 reizes.

Lielus izdevumus prasa t.s. seguma kultūras (Deckkultur). Tā tiek izvesta pārklājot ar sausu smilti kārtu slapjas kūdrainas vietas. Minētā kultūra svarīga, lai pasargātu tos zemes gabalus, kas cieš daudz no ziemas sala. Tādas kultūras izmaksā tomēr samērā dārgi un to rentabilitāte tiek apšaubīta.²⁾

Kūdras kultūru uzturēšana un kopšanas izdevumi, ievērojot pastāvīgo cīņu ar stipri zeļošām nezālēm ir samērā augsti. Neskatoties uz to, pie pareizas meliorācijas izvešanas un izlietošanas, tāpat rūpīgas kopšanas kūdras kultūru rentabilitāte ir diezgan ievērojama. Pēc Kauca pētījumiem³⁾ no 1910.- 1914. ga-

1) Uzzādītā darba 19. lap.p.

2) K.Gräbners.Handbuch der Heidekultur.Leipzig.1904.
208.lap.p.

3) A.Canz.Uber Moorkultur und Torfgewinnung.Stuttgart.
1914. 24. lap.p.

dam, ieguldītais kapitāls šādas kultūras, atskaitot mēslošanas un kopšanas izdevumus smilšainās vietās rentējas ar 10,8% , kur nav smilts ar 21,4%. Pat tādās vietās, kur zemes virskārtā liels daudzums ko-
ku, kultivēšanas izdevumi atmaksājušies jau pirmos
trīs gados.¹⁾ KaĶa saimniecībā Steiermarkā, kur me-
liorācijas izvešanas izdevumi sasniedza Mk.700. -
uz viena hektara pēc Berša ziņām²⁾ pēc 2 gadīgas ap-
stādīšanas ar kartupeļiem un vienu gadu ar auzām
trešā kultūras gada beigās devis Mk.174,-vairāk ie-
guvumu, jeb 22 %. Tālāka izmantošana pēc pastipri-
nātas mēslošanas sestā kultūras gada beigās devusi
Mk.756, - virsausuma, t.i. vairāk kā 400 %. Melio-
rācijas izvešana neatmaksājas taīs vietās, kur ze-
mes virskārtu 0,4 mtr. dziļumā sedz cietu minerāļu
slānis kas jāuzlauž un jānovāc.³⁾

---

1) Canz. Turpat 30 lap.p.

2) K.Bersch. Handbuch der Moorkultur. Wien.1922.

3) O.Fauser. Meliorationen.II. sēj.Berlin.1914.

Sevišķi labi atmaksājas tādu zemju meliorēšana, ko vācieši sauc par "Heide". Tur zemes ienesīgums pēc meliorācijas izvešanas gandrīz visos gadījumos palielinās par 100 %.¹⁾

Ievērojot rakstīto nevarētu būt nekādu šaubu, ka ar meliorācijas izvešanu zemes ienesīgums ievērojami palielinās. Ja arī netiktu sasniegti tādi vilinoši procentu skaitļi, kā uzrādījuši šeit pieminētie pētnieki, tad tomēr tos mūsu apstākļos varam caurmērā rēķināt uz 50 %.²⁾ Tā kā meliorācijas kredīts pie mums maksā 2% un lauksaimniecības vispārēju rentabilitāti rēķina uz 2-4 %³⁾, kas pēc meliorācijas izvešanas var tikai palielināties, nav šaubu, ka meliorācijas kredīts rentējas.

Šai gadījumā, trūkstot ziņām par vairāk gadiem no zemēm kur meliorācija izvesta, grūti aplēst meliorācijas kredīta rentabilitātes procentu.

⁴⁾ Fausers dod šādu pārskatu par meliorācijas ren-

1) Sk. Fausers. Turpat. 108. lap. p.

2) Meliorācijas departamenta pārskats par 1932. g. 14. 1. p.

3) Sk. A. Fridbergs. Agrāk uzrādītā darbā.

4) Liter. sar. uzrādītā darbā, 112. lap. p.

tabilitāti Vācijas apstākļos, kas lielākā daļā var būt pareizi arī pie mums. Meliorācijas uzturēšanas izdevumi, grāvju tīrīšana, drenu kārtībā turēšana 2% gadā. Drenu likšanas izdevumi caurmērā uz ha Ls.350.- amortizācija un % par ieguldīto kapitālu, mūsu apstākļos 2% (Vācijā 6%), tad gadā nepieciešami izdevumi uz hektara Ls.3,50. $0.04 = \text{Ls.14.000.-}$ Šie izdevumi jāsalīdzina ar to, ko meliorētā zeme ienes vairāk. Pēc Fausera ¹⁾ tas ir apmēram 43 % no ieguldītā kapitāla. Citiem vārdiem sakot pēc trīs gadiem meliorācijas izdevumi netikai būs atmaksājušies, bet būs devuši arī vēl atlikumu. Tas nozīmē, ka meliorācijas izvešana rentējās ļoti augsti. Tā kā ar izvesto meliorāciju paaugstinās arī zemes vērtība, tad meliorācijas kredīts uzskatams par vienu no drošākajiem.

---

1) Liter.sar. Uzdītā darbā 112.lap.p.

PLĀNVEIDĪGAS MELIORĀCIJAS NOZĪME VALSTĪ.

Ja ievēro meliorācijas augsto rentabilitāti un to, ka pie mums samērā maz tiek izlietots meliorācijas kredīts, tad tas nebūt nenozīmē, ka meliorācijas kredīts ir slikti organizēts, bet gan ka lauksaimnieku lielākā daļa, sevišķi Latgalē, kas gandrīz pilnīgi pārtiek vienīgi no lauksaimniecības, mazaatīstītās tieksmes uzlabot savus lauksaimniecības produktu ražošanas apstākļus. Uz to jāvērs uzmanība, jo citādi likums par meliorācijas kredītu nerasniegs pilnīgi savu mērķi. Pēdējos gados gan novērojama interese pieaugšana meliorācijas lietās un jācer, ka tā neatslābs. Visu paredzēto meliorācijas darbu izvešana, bez šaubām nozīmēs jaunu laikmetu Latvijas tautas saimniecības vēsturē, un atvērs tūkstošiem lauku iedzīvotājiem vēl neizmantotās zemes bagātības krājumus. Tādēļ nepieciešams blakus izvedamiem meliorācijas darbiem plašos apmēros propogandēt tautā meliorācijas sniegtos labumus un sevišķi izdevību izlietot meliorācijas kredītu minēto darbu sekmīgai izvešanai.

Šai nolūkā izdodamas populāras brošūras, rīkojami pie centralām lauksaimniecības biedrībām priekšlasījumi u.t.t. Ļoti ievērojamu lomu meliorācijas propagandas darbā var spēlēt inženier - kulturtechniķi. Pēdējie nākot tieši sakarā ar to daļu, kas atrodās vistālāk no kultūras centriem var sniegt pareizas ziņas par meliorācijas noderīgumu un meliorācijas kredīta pieietamību, tādējādi sasmēļot vairāk kā neviens cits propagandas veids intereses pieaugšanu meliorācijas lietās starp lauksaimniekiem. Vispār izplatīt tautā ziņas par meliorācijas kredīta noteikumiem un vērtību jāveicina visiem pieietamiem līdzekļiem. Līdz šim šai lietā lauksaimnieku starpā, meliorācijas kredīta lietās, valda liela neskaidrība. Meliorācijas veicināšanā valstij jāņem tāda pat līdzdalība, kādā tā piedalās valsts aizsardzības darbā, satiksmes ceļu un ostu uzlabošanā un katrā rūpniecības pacelšanas darbā. Latvijā nu tik valsts sāk meliorācijas lietai piegriest izcilāku vērību. Zināma vienaldzības pret meliorācijas lietām izskaidrojama ar to, ka pie mums vēl nav pilnīgi izpratuši to ievērojamo labumu, ko dod zemes uzlabošana nosusinot tikai

pēc izskata necaurejamos purvus. Citādi nevar sa-
prast kādēļ tādai ievērojamai zemes platībai, divi
lielu pilsētu starpā, Rīgai un Jelgavai, kā Līreļa
purvs, jāpaliek pilnīgi neizmantotai. Tikai dažus
desmit kilometrus no galvas pilsētas, ievērojamas
daž-dažādo lauksaimniecības produktu patērētājas,
šis milzīgais, tagad neauglīgais zemes gabals neredz
ne grāvjus ne arklu un nav aizskārts ne no kādas
zemes kultūras.

Dati, kas sniegti par meliorācijas rezultātiem
pa lielākai daļai ir ļoti iepriecinoši, kaut arī
tos var uzskatīt zinamā mērā par pārspīlētiem, to
mēr meliorācijas nozīme nav noliedzama. Katrā ga-
dījumā visi tie cilvēki, kas tuvu pazīst meliorāci-
jas lietu, liek mums atzīt meliorācijas darbu par
tādu, kas var dot, pie pareizas lietas nostādīšanas,
milzīgiem kapitāliem un saimnieciskai enerģijai no-
vietotānās vietu.

Tādēļ arī Vakar-Eiropā, Vācijā, Zviedrijā, Norve-
ģijā un citās valstīs sen jau zudis uzskats, ka pur-
vi un citas nederīgas zemes nav saimnieciski izmanto-

šanas. Pārsteidzosi rezultāti, kas sasniegti pēc kara gados, pārvērsot purvus izmantojamā zemē, pēc sava ienesīguma, pievilkuši tur plašu sabiedrības interesi un lielus kapitālus. Uz plašu novērojumu pamata lauksaimnieki Vakar-Eiropā, jau sen nākuši pie pārliecības, ka purvu kultūra pie tagadējiem tehnikas sasniegumiem nekādā gadījumā nav uzskatama par tādu uzņēmumu kur kaut kas jāriskē. Jau pirms kara tādu darbu rezultāts Ziemeļ Vācijā bijis, ka plašu, neauglīgu purvu vietā pacēlušās vesela rinda plašas un auglīgas lauksaimniecības kolonijas.¹⁾

Pievestās, saraustītās ziņas, pietiekoši liecina par augsto ražīgumu, kā rentējas izdevumi, kas izlietoti zemes uzlabošanai. Man šķiet, ka nav nekādas vajadzības uzrādīt kaut kādus citus pierādījumus par labu tam, ka no tīri valstiska viedokļa tie izdevumi, kurus prasa meliorācija, pilnīgi pielīdzināmi tiem, kas nav žēloti rūpniecības atjaunošanai, satiksmes

---

1) F. Rümker. Der Boden und seine Bearbeitung. Berlin.1919.

ceļu uzlabošanai un tamlīdzīgi. Bez sacītā meliorācijai arī ievērojama sociāla nozīme. Nerunājot nemaz par meliorācijas iespaidu uz klimatiskiem un citiem cilvēku dzīves dabiskiem nosacījumiem, tai būtu arī liela nozīme no pareiza zemes platībās sadalīšanas viedokļa starp valsts iedzīvotājiem. Cik dīvaini tas arī neizliekas, ka pie apmēram 200,000 ha nederīgas zemes¹⁾ viens no svarīgiem trūkumiem valsts dzīvē ir arī zemes trūkums Latgales iedzīvotāju starpā - un vēl tūkstošiem neapmierinātu brīvības cīnītāju, kas joprojām prasa pēc zemes. Vēl jo dīvaināki tas, ka blakus visādiem līdzekļiem kā iegūtu zemi, ļoti maza vēriba tieši piegriesta nederīgas un neizmantojamas zemes pārvēršanai derīgā un izmantojamā ar pareizas meliorācijas izvešanu. Izņemot vienu, otru rakstiņu dienas presē, nekas plašāks un dziļāks šai jautājumā nav rakstīts. Pilnīgi izlaists no acīm, ka meliorācija var dot lielu peļņas iespēju visai tautai un nodrošināt tūkstošiem

---

1) M. Skujenieks. Latvija. 438. lap.p.

cilvēku eksistenci. Zemes ierīcība un cilvēku novietošana uz laukiem, cik tas bijis iespējams, uz derīgas zemes ir notikusi, tagad laiks ķerties pie tikpat svarīgas lietas - atkarot jaunas, pamestas, bet pēc dabiskām īpašībām bagātas zemes.

Tādēļ, no kāda viedokļa mēs arī neraudzītos uz zemes meliorācijas darbu, vai nu no ekonomiska, sociāla vai arī finansiāla, jāatzīst, ka tie līdzekļi, kas pēc zināmas programmas izlietojami zemes meliorācijai, kurai valstiska nozīme jāatrod par katru cenu.

Jautājums grozās vienīgi ap to, kādā ceļā sagādājami nepieciešamie līdzekļi. Nevarētu teikt ka Latvijā šai lietā nebūtu tikpat kā nekas darīts. Valsts Zemes Banka meliorācijai izsniegusi lielas summas. Meliorācijas kredīts no visiem bankas aizdevumiem pēc vajadzībām ieņem otro vietu pēc kredītiem ēku būvēm. 1930. gadā Valsts Zemes banka kredītējusi 2.142 saimniecības par 2.351.300.- latiem. 1931. gadā šis skaits ir 2.258 ar 1.496.800.- latiem un 1932.gadā 628 saimn.¹⁾ ar 258.200.- latiem.

---

1) Valsts Zemes Banka. Gada pārskats par 1932.g. 17.lap.p.

Īstermiņa aizdevumus Valsts Zemes banka izsniegusi
minešām meliorācijas vajadzībām 1933. gadā par
173.742.- latiem jeb 14,3% pret 109.022.- latiem, jeb
6,3% gadu iepriekš¹⁾. Ja vēl pieskaitam klāt 719.900.-
lati jeb 5,7% ilgtermiņu ķīlu zīmju aizdevumu, tad
1933.gadā pavisam kreditētas 2802 saimniecības par
893.642.- latiem. Gadu iepriekš - 1932. gada ilgter-
miņu ķīlu zīmēs izsniegts 1427 saimniecībām Ls.442.100.-
lati, jeb kopā ar īstermiņa aizdevumiem Ls.551.122.-²⁾
Tai pat laikā meliorācijas sabiedrībām izsniegts -
īstermiņa aizdevumi 108 sabiedrībām par Ls.155.162.-,
jeb 12,8%, gadu iepriekš - 1932. gadā 50 sabiedrībām
Ls.90.281.-, jeb 5,2%.³⁾ Šie pēdejie aizdevumi melio-
rācijas sabiedrībām būtu pārvēršami ilgtermiņa aizde-
vumos, jo pēdejiem tā kā tā ir ilgtermiņa raksturs.
No pievestiem skaitļiem redzams, ka meliorācijas vaja-

---

1) Valsts Zemes Bankas pārskats par 1933.gadu.

2) Pēc Valsts Zemes Bankas 1934.g. sniegtiem datiem.

3) Valsts Zemes Bankas pārskats par 1933. gadu.

dzībām izsniedzamās summas arvien samazinās. 1931. gadā Valsts Zemes banka izsniegusi meliorācijai 1.389.800.- latus. Tas protams nenozīmē, ka meliorācijas darbi jau uzskatāmi par tiktāl izvestiem, ka tie neprasa vairs jaunus līdzekļus. Minētās summas, lielāko daļu, izlietojušas jau iestrādātas saimniecības uz saviem zemes gabaliem. Pavisam šeit nav redzamas summas, ar kurām būtu kreditēti lielāka apjoma meliorācijas darbi ar valsts saimniecības nozīmi.

MELIORĀCIJAS IZVEŠANA UN KREDITĒŠANA LATVIJĀ.

Katrs darbs, ja no tā grib sagaidīt cerētos augļus, ir rūpīgi jāizved līdz galam. Nenobeigts, pusceļā atstāts darbs nes viņa darītājam tikai zaudējumus un labāk būtu bijis, ja tas savā laikā nebūtu iesākts. Ja nav izredzes, kādu ēku būvējot, nobeigt

to līdz jumtam, nevajadzētu iesākt likt pamatus un turpināt stāvu celt; ieguldītais darbs un kapitāls ātri aizies bojā.

Bez sevišķas nozīmes paliek daudzo upju un simtiem kilometru galveno novadu regulēšana, ja pie tās grib apstāties kā pie galamērķa, ja ar to grib izsmelt meliorācijas jēdzienu, Tādā gadījumā, gandrīz bez izņēmuma, ar drošu prātu var apgalvot, ka ieguldītie līdzekļi cerētos augļus nedos. Tas tāpēc, ka iesāktais darbs ir palicis pusceļā - meliorācija nav pabeigta līdz galam.

Meliorācijas darbi tiek pieskaitīti ūdensbūvēm, kuŗu sākums un pamats ir upju un galveno novadu regulēšana. Un līdzīgi tam, kā pēc pamatu iemūrēšanas kādai ēkai, viss lielais darbs vēl stāv priekšā, līdz kāmēr ēka varēs kalpot savam attiecīgam uzdevumam, tāpat arī īstā zemes meliorācija, šī vārda plašākā nozīmē, var iesākties tikai pēc upju un galveno novadu regulēšanas. Tomēr ik uz soļa jānovēro, ka šī šķietami skaidrā lieta nav vēl iekarojusi lie-

las daļas lauksaimnieku nepieciešamo izpratni.

Meliorācijas jēdzienā jāietilpina visi tie soļi, kas tiek sperti lauksaimnieciski izmantojamo, jeb izmantošanai paredzēto zemju ilgstošai uzlabošanai un ienesīguma pacelšanai. - Mūsu valsts apstākļos meliorācijas jēdziens saistās gandrīz bez izņēmuma vienīgi ar zemes mitruma stāvokļa kārtošanu un, galvenais, mitruma samazināšanas virzienā.

Galveno novadsistemu regulēšana šinī nolūkā ir pirmais solis. Šis darbs, kuŗa iniciatīve iziet no zināmas ieinteresēto lauksaimnieku grupas, un kuŗš aptver daudzu zemes īpašnieku intereses, tiek izpildīts meliorācijas sabiedrību veidā, piedaloties valstij ar zināmu neatmaksājamā pabalsta %¹⁾. Kā neskaitami piemēri rāda pēc šī darba tad arī iestājas jau augšā minētais - veltīgo cerību un rūgtās vilšanās laik mets. Lai tas nebūtu jāpārdzīvo, nedrīkst aizmirst, ka galvenie novadgrāvji nav domāti pilnīgi zemes nosusināšanai, bet tie ir tikai nepieciešama atslēga šī mērķa galīgai sasniegšanai. Gandrīz

---

1) No 25% - 100% .

nevienā gadījumā ar galvenajiem novadiem nebūs sa -
 sniegts kultūraugiem vēlamais gruntsūdens līmeņa
 stāvoklis. Tas prasa vēl noteiktu pazemināšanu un
 tāpēc galveno novadu sistēmām jātop cauraustām ar
 sīkās nosusināšanas ietaisēm, piemērojoties katras
 atsevišķas saimniecības īpatnējiem apstākļiem. Šīs
 ietaises var būt vai nu vaļējie grāvji, jeb, kas vēl
 labāk, apstākļiem piemērots drenažas tips.

Tā tad otrs ļoti svarīgais un neatliekamais uzde -
 vums pēc galveno novadgrāvju izrakšanas ir sīkās
 meliorācijas izpildīšana. Šo darbu iniciatīve pie -
 der katram atsevišķam lauksaimniekam, bet diemžēl
 tā tiek ļoti vāji izmantota.

Līdz šim tika norādīts uz diviem galveniem, vie -
 nam pēc otra sekojošiem, darbiem, t.i.: 1) galveno
 novadkanālu izrakšana, kas kalpo lielo ūdeņu novadī -
 ņšanai un paver durvis zemes nosusināšanas jautājuma
 tālākai un pilnīgai atrisināšanai un 2) sīkās me -
 liorācijas izpildīšana, kuras uzdevums ir sasniegt
 attiecīgiem kultūras augiem vēlamo gruntsūdens līmeņa
 stāvokli.

Pēc iepriekš minētiem diviem darba posmiem, neatlaidīgi ir jāseko trešajam - meliorētās zemes kultivēšanas darbam. Šī darba sīkāku programmu nevar ietilpināt šīnī rakstā un arī tāds uzdevums pēc būtības vairāk piekrīt agronomijai.

Jautājot pēc iemesliem, kādēļ liels vairums saimniecību necenšas meklēt savas labklājības pamatus, ja ne vairāk, tad vismaz lai nezaudētu galvenos novados ieguldīto kapitālu - visparastākā atbilde ir : līdzekļu trūkums. Nevar noliegt ,ka līdzekļu jautājumam meliorācijā ir ļoti liela loma. Viegli pieejams un lēts kredīts ir svarīgs meliorācijasveicinošs faktors.

Bet materialie līdzekļi vien, bez vajadzīgās saprašanas un intereses tos attiecīgam darbam izlietot, nedos nekādus panākumus. Laba saprašana un liela interese darbam, turpretīm, ir neatvietojami līdzekļi paši par sevi kaut kuŗā mērķa sasniegšanai. Un,beidzot materialie līdzekļi,kuŗu izlietošanu vada saprāts un interese veicamam darbam - tas, saprotams, ir idealākais stāvoklis, kas garantē vislielākos sa -

sniegumus.

Daudz līdzekļu būtu nepieciešams, ja lauksaimnieks sev uzstādītu prasību veikt vienā gadā visus nepieciešamos darbus uz vairāku desmitu pūrvietau lielas platības. - Bet kādi līdzekļi ir vajadzīgi, ja šo prasību reducētu uz vienu pūrvietau desmit gados? - Un droši var apgalvot, ka šī viena, labi izkoptā, pūrvieta pakāpeniski atraisītu līdzekļus, prasmi un enerģiju visas pārējās platības meliorēšanai un tālākai kultivēšanai.

Taisni gribētos ieteikt nekad neiesākt ar lielām platībām, protams, piemērojoties katras atsevišķas saimniecības īpatnējiem apstākļiem un spējām. Tas prasītu lielāka darba un kapitāla ieguldīšanu, kas lauksaimniecībā tik ātri nerentējas. Tāpat jāņem vērā, ka katrs jauns darbs un pasākums prasa piedzīvojumus, kādēļ pielaistās kļūdas smagāk sajūtamas būs uz lielas platības. Kriet arī svarā dažādi nelabvēlīgi apstākļi, kuri nav padoti lauksaimnieka gribai, bet ar kuriem lauksaimniecības darbā vienmēr jārēķinājas. Vārdu sakot, pie straujas darbu gaitas lielās

platībās arī lauksaimnieka risks ir lielāks un katra neizdevība, jeb pielaistā kļūda var salaust viņa enerģiju un darba gribu turpmāk.

Būtu laiks nākt pie atziņas, ka ar galveniem novadiem vien ir nepietiekoši un visiem līdzekļiem būtu veicināma sīkā meliorācija un tai sekojošā zemes kultivēšana, lai galvenajos novados ieguldītie līdzekļi neiztecētu līdz ar plūdiem jūrā un neietu zudumā.

Līdzīgi tam, ka agrarreformas likumā pastāvēja kāds noteikums, ka triju gadu laikā pēc zemes piešķiršanas vajadzēja uzbūvēt vismaz vienu ēku, arī meliorācijas likumos nebūtu par ļaunu paredzēt, lai tanī pašā laikā pēc galveno novadu izrakšanas vismaz būtu iesākti, mēģināti attiecīgi turpmākie darba posmi.

Tikai pie tādiem apstākļiem, ja sāktie meliorācijas darbi izvesti pilnīgi galā, var bez kāda riska paļauties ka meliorācijas kredīts rentēsies daudz lielākā apmērā kā kaut kāds cits kredīts, kas būtu izsniegts ražošanas pavairošanai.

NOSLĒGUMS.

Šai darba pieminēti skaitļi visi liecina par meliorācijas labo rentabilitāti.

Neskatoties uz to, tomēr var būt arī tādi liela apmēra no valsts nepieciešamības kārtībā izvesti meliorācijas darbi, kam vairāk vispārderīguma kā saimniecisks raksturs, jo tie galvenām kārtām kalpo sociāliem vai pat sanitāriem mērķiem.¹⁾ Šeit varētu attiecināt tos darbus, ja valsts uzņemtos pārvērst lauksaimniecībā izmantojamā zemē lielās purvu platības. Šeit izlietotie līdzekļi protams neuzrādīs tik lielu rentabilitāti, kā agrāk minētās vietās, vismaz pirmā laikā ne. Bet veicinot purvu kultivēšanas darbus valsts mērogā, būtu kļūdaini cerēt uz lieliem ienākumiem. Tas arī nebūtu valsts galvenais mērķis. Mērķis šeit būtu nodarbināt bez

---

1) Kā tas ir Itālijā. Sk. Busse. Das Italienische Meliorationswesen. 13. lap.p.

darba esošos cilvēkus un pēc tam tos nometināt uz kultivētās zemes, tā tad vairāk sociāls kā saimniecisks mērķis.

Par tagadējiem meliorācijas darbiem, kas galvenām kārtām izvesti lauksaimnieku interesēs, ievērojot patreizējo agrārkrīzi, no kuņas sekām nav bijusi pasargāta arī Latvija, nav iegūstami droši dati, kas varētu noderēt par minēto meliorācijas darbu saimnieciskās nozīmes aplēsuma pamatu. Arī tad, kad būs iestājušies normāli apstākļi būs jāpaiet vairākiem gadiem lai kaut pareizi varētu aplēst meliorācijas saimnieciskās sekas. Tikai vēlākās paaudzes ievāks augļus no tagadējiem meliorācijas darbiem. Ar meliorācijas darbiem nav jācensās noslēgt aktīvu un pasīvu, bet tie uzskatami par tautas eksistences palielināšanas līdzekli. Pie praktiskas meliorācijas jautājuma atrisināšanas valstij tiek dota liela iniciatīve no bijušiem brīvības cīņu dalībniekiem un bezzemniekiem, kas tiecās pēc darba uz savas zemes.

Laukstrādniekam pēc plašas neauglīgas zemes pla-

tības pārvēršanas auglīgā rodās iespēja apmesties uz dzīvi savā kaktiņā un stūrītī, un nomnieks var cerēt uz jaunu īpašumu iegūšanu, paplašinot līdzšinējos. Latvijā meliorācija būtu nostādama ciešā sakarā ar bezdarbnieku un bezzemnieku apgādāšanu ar zemi, sevišķi Latgalē, kur pastāv gandrīz tā sakot zemes bads, uz kuŗu apmierināšanu gaida tūkstošiem cilvēku, kam patiesi lielas saites ar zemi. Latviešiem vispār ir iedzimta tieksme un spējas pēc lauksaimnieciska rakstura darbiem. Bezdarba problēmas atrisinājuma viena daļa arī būtu meklējama meliorācijas darbos. Jācenšās atņemt dabai nederīgo zemi, tas lai noder par vēlēšanos sākumā un atgriesties pie zemes, lai ir beigu rezultāta papildījums.

Lai to sasniegtu jāgādā, lai meliorācijas kredīta pieeja kļūtu pēc iespējas vieglāka.

Meliorācijas kredīta jautājums ir pietiekoši svarīgs, lai neatlaidīgi domātu par tā pareizu atrisināšanu. Lauksaimnieku stāvoklis būtu ievērojami uzlabots, ja izdotos katrā saimniecībā esošo nederī-

go zemi pārvērst ziedošās druvās. Meliorācijas kredīts pie mums, kaut arī nav uzskatāms par sevišķi augstu, tad tomēr pie tik ļoti zemām lauksaimniecības produktu cenām, nav uzskatāms arī par zemu. Ievērojot vēl to, ka uz lauksaimnieku pēciem guļ diezgan lielas summas gan īstermiņu kredītu par kuriem viņš maksā pat 11% - 12% un arī ilgtermiņu kredīti zemes bankai, meliorācijas kredīts būtu palētināms.

Kā to izdarīt, tas protams ir grūts jautājums, bet izeja būtu jāatrod. Valstij šeit pienākums vest tādu finansiēlu politiku, kas padarītu iespējamu ne tikai lētus meliorācijas kredītus, bet vispār kredītus lauksaimniecības vajadzībām. Lauksaimniecība ir un paliks Latvijas zemes galvenais saimnieciskais pamats, tādēļ viņas zēšanai un plaukšanai nedrīkst taupīt nekādus līdzekļus. Viena vieta kur nebūtu jātaupa ir meliorācija un meliorācijas kredīts.